

Mestarin luona.

Hiljaa lännessä aurinko laski. Kesäyö lepäsi yli tienoon. Turvepenkillä majan edustalla istui vanha Väinö, mestari, miettiväisenä sauvansa nojassa. Unekisiva katse hukui valomereren väräjävään purppuraan ja jalot piirteet hohtivat ilta-auringon säteissä ja sekeisempi rauha loisti hänen sisänsänsä.

Mutta hänet herätettiin lumouksesta. Aroin, viipyvin askelin, katse maassa luonteli Liisa, pojantytär, armas. Hän ei niinkuin muinoin ilomielin tullut, mutta katuvana syntisine hän tuli. Tervehtimättä vanhusta, hymyilemättä kuten ennen seisahti hän epäröiden matkan päähän.

Silloin vanhus käänsi silmänsä, ja Liisa tunsu pistoksen rinnassaan. Hän nosti päänsä ja katsoi rukoillen ukkoon; ja kuiskaus kerkesi hänen huulilleen:

— Isä . . . en ole pitkiin aikoihin käynyt luonasi.

— Tyttäreni, vastasi vanhus, ja ääni kuului lauhana kuin länsituuli — ihmiset etsivät minua surressaan. Niin kauan kuin olit lapsi, ja viattomuus lauloi sielussasi, olit *minun* lohtuni. Mutta nyt minä näen otsallasi pilven ja okaan sydämesäsi, nyt on lapsuus haihtunut — ja nyt on vanhus *sinun* lohtusi.

Ja iso-isän sanat nostivat kiven Liisan sydämeltä. Hän tunsu itsensä niin vapaaksi yhtäkkiä ja heittäytyi ukon jalkoihin ja itki. Hän painoi päänsä mestarin polvelle, ja ukon käsi silitti suortuvia viihdytelleen.

Sitten, kun itku oli tyrehtynyt, kuului taasen vanhuksen ääni.

— Suru mieltäsi painaa. Se mulle kerro.

Ja Liisa kuiskasi viipyen joka sanassa:

— Minä lemmin häntä niin, koko sydämeni oli hänen . . . ja hän jätti mun ja hän petti mun.

Hän vaikeni, ja Väinö-vanhus oli vaiti. Ukon äänetön myötäntunto toi neidolle uskallusta ja muistojen tunkeutuessa katkesivat kielen kahleet.

— Näin hänet kerran metsässä, kun poimin marjoja äidille. Me emme tunteneet toisiamme, ja sentään hänen kulkiessaan

ohi ja katsoessaan minuun vapisin, enkä rojhennut katsoa häntä silmiin. Sitten oli minusta niin yksinäistä, kunnes kotiuduin ja palvelin äitiä. Enkä enää aatellut häntä. Mutta kerran, kun luin kylälasten kanssa kirkkomäellä, hän saapui ja pyysi saada kuunnella. Ensin miltei säikähdyin, en tahtonut uskaltaa koulua jatkaa, mutta silloin muistin sinut, iso-isä ja tarjosin hänelle paikan kivellä. Siinä hän istui koko ajan lukiessamme, enkä uskaltanut nostaa silmiäni häneen. Mutta tiesin, että hän oli niin kaunis . . . Seuraavana sunnuntaina, oi, vaari miksi hän tuli taas? Hän tuli joka kerta, ja sydänmeni sykintä kiihkeni joka kerralla. Ja sitten viipyi hän hetken, kun lapset olivat menneet ja puhui kanssani. Hänen äänensä sointui niin kauniisti, se kaikui korvissani kauvan sen jälkeen ja pakosta tyrskähdin itkuun, kun olin yksin; ja äiti kysyi joskus, mitä mua vaivasi ja miksen laulanut; mutta ääni petti, kun koin laulaa. Oi, enhän tiennyt, mikä minun oli . . .

Mutta sitten, isä, tuli toinen aika. Uskallanko kertoa siitä? Eräänä iltana Aarno saattoi minut kotiin metsän tietä. Ja kulkeissamme kyljitysten, hän kertoi mulle sadun, kuten hän sanoi: „Istui oksalla lintu laulellen, yksin koko avarassa maailmassa; ja siitä oli liverrys niin auvoton. Niin lensi pieni lintu ohii, mutta seisahti, kuunteli ja päätyi viereen oksalle. Ja se katsoi suurin silmin laulajaan, ja katse oli niin syvä, ja toinen vaiken, se ei enää voinut erakkuuttaan laulaa. Se ei tuntenut itseänsä yksin, kun sai katsella pikkua linnun silmiin — ja vaikka toinen ensi hetkessä kirpoisi pois, oli toki muisto, josta kannatti elää . . . Mutta, isä, heti hänet ymmärsin. Eikä ollut minulla rohkeutta lentää pois. Hän katsoi minuun ja minä katsoin hänen, ja oli niin kummaa. Ja niin uinuissani hänen rinnallaan ja hän miltei kantoi minut kotiin.

Oi, taatto, miten olin onnellinen! Joka päivä osasin laulaa, ja koko maailma lauloi mulle: kukat ja linnut ja aurinko. Ja äiti siitä riemastui. Kerroin känelle kaikki, ja vaikka hän ensin säikähtyi, niin, hän lopulta otti osaa onneeni. Hän unhotti vaivan ja nuortui uudestaan. Ja me elimme kuin taivaassa aamusta iltaan . . . Kuinka rakastin Aarnoa, Aarnoani, Aarnoani . . .

Liisa unhottui ihan muistoihin, ja haihtunut onni heijastui hänen kasvoiltaan. Hän ei huomannut Väinövanhusta, joka katseli avaruuteen.

II.

— Ja siksi unhotit minut.

Vanha iso-isä puhui.

Nuori neito vavahti. Hän vastasi kiireesti:

— En suinkaan, vaari. Usein ajattelin sinua. Ja kuule, kaiken kauniin, jota olet opettanut, kerroin Aarnolle. Hän piti paljon siitä, että olit sanonut rakkauden korkeammaksi ja ainoaksi elämässä, ja hän puhui, että yhdessä kävisimme luonasi. Siksen tullutkaan, sillä tahdoin tuoda Aarnon mukaan ja valmistaa sinulle odottamattoman ilon, ja näyttää, että nyt vasta oikein tiesin, mitä rakkaus on.

Mutta mestari puisti suruisesti päätään ja lempeästi, vaikka vahavasti: — Ei, lapseni, sinulla oli koko ajan hämärä tunne, ettei vanha ystäväsi riemastuisi.

Oli kuin Liisa äkkiä olisi herännyt tajuilleen ja taasen katsonut todellisuutta silmiin. Pikaisesti katsahti hän ukkoon ja peitti kasvot käsiinsä.

— Oih niin, isä, valitti hän hiljaa, sulle puhun aina totta. Mutta anna anteeksi, en tuntenut enää itseäni. Siitä kun aloin rakastaa Aarnoa, olen kuin kahteen henkilöön jaettu. Nyt näen sen taas selvästi, kun olen sinun luonasi. Jos vajaan toiseen — ja sitä tein vastikään ja sitä tein aina, kun olin Aarnon kanssa — silloin unohdan toisen, enkä mieti mitään, mutta Aarno täyttää koko ajatukseni. Ja kun olin yksin ja mietin — niin, niin, sen sanoit, isä, silloin esiintyi kuvasi, ja silloin oli, kuin puolet minusta olisi kuulunut Arnolle, puolet sinulle, enkä saanut mitä silloin yhteen. Mutta olin sittenkin onnekas, sillä toivosin kaiken luontuvan hyvään . . .

Mutta sitten, sitten pimeni kaikki. Aarno heitti minut, hän ei enää lempinyt minua. Eräänä päivänä hän ei enää tullut. Ja kerran tavatessani häntä hän oli kylmä, välinpitämätön. En voi sanoin kuvailla, mitä tunsin. Sydämeni parkui ja tahtoi rakastaa, ja sentään miltei vihasin häntä. Ooh, — en ollut hyvä silloin, mutta minä kärsin niin hirveästi.

Ja siitä pitäin muistin alati sinua. Minusta olin suurin rikollinen ja tunsin, ikäänkuin et enää voisi minua rakastaa, ja silti en tiennyt, mikä rikokseni oli. Kun katsoin taapäin, en ollut mitään pahaa tehnyt — olin vain rakastanut ja tullut petetyksi.

Oi, isä, miksi täytyy minun olla näin onneton? Lapsuuteni oli niin ihana ja rauhainen. Rakastiin äitiä niin suuresti, vanhaa sairasta äitiä, autoin häntä ja olin hänen ilonsa ja lohtunsa, ja autoin kylälapsia ja opetin heitä lukemaan, ja vaikka olimme köyhät, annoin köyhille sen hiukkasen, mikä kangaspuista ja puutarhasta tarkeni. Olin niin onnellinen, kun saatoin tehdä hyvää, ja sinä opetit minulle, että rakkaus on korkein . . .

Mutta kun Aarne tuli, olin äkkiä niin yksinäinen. Kukaan muuhun ei rakastanut minua oikein . . . Ennenkuin Aarno — oi, koskaan enää en tunne niin rajatonta onnea! Miksi on elämä niin suruinen? Miksi minut hylkäsit, Aarno? . . .

— Liisa, sinähän et ollut onnellinen. Juuri kerroit, että sielusi oli kuin kahtia.

Taasen tyttö säpsähti vanhuksen sanoista, ja taasenkin katseli ukkoon puoleksi peloissaan, puoleksi kiitollisesti.

— Isä, pääni on pyörällä, kun muistelen Aarnoa, mutta kun sinä puhut, on sekin ihmeen levollista. Sano minulle nyt — oi elä, minä tiedän että niin teet! — sinä rakastat minua kuin ennen?

— Rakkaus on ikuinen ja muuttumaton, vain ajatuksesi kulkevat toisia teitä.

— Voi, isä, lohduta minua! Mieleepi juolahti niin kumma aatos. Sekö sitten olikin rikokseni, etten rakastanut sinua yli kaiken.

Ja äkkinäisessä tunteenkuohussa suuteli hän kiihkeästi vanhuksen kättä.

Mutta ukko hymyili tyyneen tapaansa.

— Se oli syy, hän vastasi hiljaa, mutta lisäsi kohta: — sillä vanhan, ryppyisen Aarnon kautta puhuu totuuden henki. Ja sama henki omassa sydämessäsi, mutta sinä et kuule sen ääntä, sillä sydäntäsi on revitty, ja se huutaa voidetta haavoilleen. Mutta polje sitä rohkeasti, niin henki on antava äänensä kuulua.

Liisa kuunteli tarkkaavasti ja kääntyi sitten ihmeissään ja kysyvästi vanhuksen puoleen.

— Niin et koskaan ennen puhunut.

— En, sillä se tulee kärsimyksen jäljissä. Et ollut koskaan ennen tuntenut itseäsi rikkomneeksi sisäissäsi. Viattomuus elää hengessä, mutta sen elämä on leikki; se ei siitä tiedä. Mutta syntiinlankeemus jakaa ihmisen kahtia, ja silloin syöksy ysielu

sokeena kadotukseen, ellei se voi erottaa hengen ääntä. Mutta autuas, ken kieltää kaiken ja palaa henkeen.

— Kuinka puhut hämärästi, vaari, sanoi tyttö, melkein vavisten. — Sellaista viisautta en ole ennen kuullut.

— Tyttäreni, palaa jälleen hengen elämään, tukauduta sisäinen myrsky ja elä niinkuin elit, ennenkuin tiesit hyvästä tai pahasta, silloin olet käsittävä sanoissani piilevän viisauden.

Mutta nyt Liisa kavahti seisaalle.

— Mitä tarkoittit, vaari hän huudahti. — Tahdotko, että hylkäisin Aarnon, etten saisi häntä rakastaa, että tappaisin kaikki tunteet sisässäni, että tulisin kylmäksi ja välinpitämättömäksi ja sortaisin kaiken inhimillisen minussa? . . . Oi, mestari, pidä silloin viisautesi itse!

Ja tyttö-raukka huudahti äkkinäisessä epätoivossa:

— Aarno, Aarno, miksi hylkäsit minut? . . .

Ja hän heittäytyi nyyhkykkyttään maahan. Mutta silloin ukko alkoi puhua, jo hänen soinnukas äänensä kaikui mahtavana ja liikuttavana ja pakotti Liisan kuulemaan.

— Mikä oli kaikkein ensimmäinen, minkä ukko sulle opetti Liisa? Muistatko vielä iltoja, jolloin riemun virmassa juoksit tänne luokseni ja ihmetellen kuuntelit mestarin sanoja? Opettiko hän silloin sinua tappamaan tunnetta, tulemaan kylmäksi ja välinpitämättömäksi ja sortamaan inhimillisiä? Kaukana siitä. Ken, ellei vanhus, näyttänyt sulle kauneutta rakkaudessa? Ken opetti sinua ymmärtämään kukkasen puhtaita aatoksia ja linnun iloisia tunteita ja kesäyön surumieltä ja taivaan ääretöntä syvyyttä? Ken opetti sinua säälimään sairaan tuskia, avuttoman huutoja, köyhän repaleita ja oppimattoman tiedonjanoa? Kuka ellei vanhus? Ja hänkö käskisi sinua sammuttamaan rakkautesi lemmittyysi! Niin ei koskaan sano henki . . .

Liisan nyyhkytykset olivat lakanneet. Hän oli noussut polvilleen ja hengittämättä kuullut viisaan puhetta. Nyt kuahti hänen rintansa, huulet liikkuvat, mutta hän ei löytänyt sanoja tunteitaain tulkitakseen.

Ukko jatkoi:

— Rakkaus on viisauden täyttymys, *rakkaus*, mutta ei aistien himo, ei *oma onni* . . . Etkö huomaa, lapsi, että tulisiss tunteissasi Aarnoosi et rakastanut häntä, vaan itseäsi hänessä, omaa onneasi hänen kautta? Ja se on ihmisen syn-

tiinlankeemus, että hän ihastui itseensä ja rakastui omaan onneensa. Voi, ihmishouru, joka huokaat haluten omaa minääsi, kun koko mailma on rakastettavanasi! Hengen elämä on autuus ja hengen elämä on rakkaus, mutta autuus ei ole vietti muotoon, eikä rakkaus ole omaan minään sidottu — vapaa se on ja leviää äärettömyyteen . . .

Mene tyttäreni, mene miettimään viisauden sanoja. Astu itseesi ja tutki! Ollos peloton. Mutta kun henki maanii, tullos silloin ukon luo . . .

Kas, aurinko on mennyt mailleen, ja lintu pistänyt päänsä siipeensä piiloon.

Ja Väinö nousi, ojensi kätensä hyvästiksi neidolle; ja sauvansa nojassa hän hoipersi matalaan majaansa.

Mutta Liisa katsoi hänen jälkeensä miettien ja haaveissaan ja kulki kotiin päin valoisaan kesäyönä — hiljaa kuten oli tullut.

III.

Taas oli ilta ja päivän lasku, taas majan edustalla, turvepenkillä Väinövanhus istui. Mutta suvi lämpimine syleilyksineen oli poistunut ja koivu oli lakastunut yksinäisyyden ikävässä.

Väsyneenä lepäsi vanhuksen pää olalla. Silmät olivat ummessa ja tajunta liikkui muissa maailmoissa. Kuului hiljainen ropina. Viisas kavahti pystyyn ja katseli urkkien ympärilleen. Mutta tuollahan pikku sisilisko vain jaloitteli ennen pitkää talviunta.

Vanha Väinö huokasi ja mutisi itsekseen.

— Hupsu, joka aina toivot . . . Seitsemän kertaa neljatoista kertaa on päivä noussut ja laskenut, eikä vielä ole *häntä* näkynyt. Ja sinä ajattelit niin suurta Liisasta, sinä vuotit häneltä niin paljon . . . Vanhus, voimasi voipuu — saako hauta sinun kanssasi viisauden? . . . Iltatähti tuikkii lännessä, oi yö, laskeutko alas, ennenkuin aamutähti syttyy idässä?

Viisas vanhus oikasi itsensä ja suuntasi vakooovan katseensa lehtoon, josta polku johti kylään. Silloin — näköhäiriökö! Kiirein askelin, melkein juosten läheni ihmisolento paikkaa, missä vanhus istui.

Ja Väinö nousi, liikutuksesta vavisten . . . Liisa tulee, kaivattu, ukko tunnisti hänet . . . pitkät suortuvat liehuivat tuulessa. Liisa, Liisa — hän ei ollut turhaan toivonut!

Ja nyt, kun tyttö läheni, kun hän oli vain parin askelen päässä ja huusi „isä, isä!“ nyt ojensi vanhus kätensä ja hymyili anteeksiantavan hymynsä, valmiina painamaan hänet syliinsä ja vuodattamaan häneen voimakkaan henkensä ja rakkautensa tahdon ja antamaan hänellä viisautensa.

Mutta Liisa heittäysi hänen jalkoihinsa, syleili hänen polviaan ja käänsi kalpeat, kuihtuneet, itkeyneet kasvonsa häneen. Mutta päättävyyttä luki katseesta ja sanat kumpuilevat hänen suustaan:

— Oi, isä, en jaksanut! . . . Kuinka olen kamppaillut, kärsinyt, kolkuttanut. Opetuksesi ovat sieluani sytyttäneet, sanasi tunkeneet sydämeni syvyyteen. Ne ovat repineet rintani, ja minun on täytynyt polkea itsekkyyks jalkoihini, mutta se huutaa ja kitisee, eikä henkeni kykene rauhaa tarjoamaan. Mutta nyt kutsui henkeni minua luoksesi. Nyt tiedän, että sinulla ja yksin sinulla on viisaus, pelastus, rauha. Ja nyt tulen vastaanottamaan, vaatimaan sinulta tiedon tai sitten menehtymään epätoivon yöhön.

Isä, sinä näytit pettyväni rakkaudessani Aarnoon, ja kun kerran näin, kuinka saatain enää olla sokea? Mihinkään en tyytynyt enää. Kaikki oli vain virvaa, valhetta, petosta. Vaikka Aarno olisi palannut ja tarjonnut lempeään, niin se ei olisi minua lohduttanut. Tiesin tunteitten ilon itsekkyydeksi, ja tiesin omani samaksi — ja näen niin selvästi, että itsekkyyks on vaan vaivaa, valhetta . . . Mutta toinen elämä, se oli vento vieras. Elämä hengessä, elämä laupeaassa lemmessä, jolle avasit silmäni ja jossa elin tietämättömänä lapsena, sekin oli menettänyt mieleisyytensä. En kaihonnut sitä, se ei ollut minusta mikään onni, *miksi* sitä sitten eläisin? Olin itsekäs, itsekkäämpi kuin koskaan ennen, ja kuitenkin saatoin asettua ulkopuolelle ja tutkia itsekkyyttäni. Ja tuomitsin itseäni ja päätin kieltää itseni ja elää lapsuuselon rakkaudessa. Mutta, taatto, en voinut sitä, lanka oli katkennut, sieluni oli epäilystä täynnä ja kysyi alati: *miksi* yhtä, *miksi* toista?

Niinpä tuli hetkiä, jolloin kadehdin ihmisiä, jotka vaeltivat sokeina ja etsivät onnea — mutta he löysivät sen, vaari, he löysivät sen ja olivat tyytyväisiä. . . . Oi, jospa minäkin olisin saanut lempeä ja olla lemmitty — vähätpä siitä, oliko rakkaus sokea ja itsekäs? Olin saanut nauttia hetken unhosta ja haaveilla vapaaksi suruista ja tuskista . . . ja silloin väentolime kaihossa Aarnoon . . .

Mutta ei, ne olivat heikkouden hetkiä. Sillä sitten tuli vaikein.

Äiti — äiti kuoli! Hän kuoli surusta. Ja minä häne tapoin.

Hänellä ei ollut enää mitään iloa elämästä. Koskaan en enää hänelle laulellut. Usein olin katkera, ynseä ja kärsimätön. Hän ei nähnyt, kuinka sisässäni kärsin, hän ei enää tuntenut minua — ja eihän hän enää jaksanut elää.

Oi, miten olen tätä sovittanut, sitä mitä olen hänelle tehnyt, sinulle, kaikille?

Iso-isä, sinä tiedät — mestari, sinä voit neuvoa! Olen yksin, yksin, yksin, vain sinä olet jäljellä ja sinä olet ainoa, jolla on viisaus. Vaadittakoon minulta mitä hyvänsä, tulkoot osakseni mitkä kärsimykset tahansa — nyt minun täytyy tietää, miksi kaikki on kuin se on, nyt vaadin sulta viimeistä sanaa. Ja kun olet sen minulle antanut, ja kun sieluni on saanut rauhan, silloin käyn ihmisten kesken ja huudan julki heille, ettei heidän pidä toimia, niin kuin he tekevät ja minä olen tehnyt, vaan nähdä totuus ja elää rakkaudessa . . . Ja olen vaeltava kylästä kylään, kunnes ruumiini ei enää jaksaa kantaa minua, ja saarnaava pelastusta, kunnes kieleni ei enää voi puhua . . .

Tyttö vaikeni. Hänen puheensa oli kumpunut intohimoisesti, ja sanomattoman tuskaisasti katsoi hän ylös vanhukseen, jonka jalkojen juuressa hän yhä lojui.

Kuinka sääliä ja rakkautta ilmaisikaan katse, joka kohtasi häntä viisaan säteilevistä silmistä! Ja kuinka väreilikään äänensä myötätuntoa ja aavistavaa luottamusta, kun hän lausui hiljaa:

— Autuas olet sinä, joka olet puhdistunut sieluntuskain tulesta, sillä minulle on tapahtuva suuri ilo.

Ja hän laski kätensä tytön otsalle ja mumisi hiljaa rukouksen.

Silloin oli kuin olisi tytön katsseessa horros murtunut ja katkeruus vuotanut pois sydäimestä. Ja rauha, vilpoisa rauha laskeutui hänen sieuluunsa, tunkeusi hänen ruumiisensa, vuodatti mettä haavoille ja tuuditti surun nukkumaan . . .

Huohtaen hän vaipui hiljaa maahan, silmät sulkeutuivat ja hymy leikki hänen huulillansa. Mutta vanhus kumartui ja nosti hennon olennon käsivarsillaan. Hänen jäsenensä tuntuivat

vat saavan jälleen voimansa ja voitosta säteilevin katsein kantoi hän hänet majaansa . . .

Mutta aurinko oli taasen alennut, ja syysyö levitti harsonsa seudun yli.

IV.

Mikä kultaloisteinen aamu, miten pikkulinnut visertävät koivussa, tuvan lähellä! Vanha Väinö, joka oli valvonut koko yön rukoillen ja mietiskelyssä, läheni ikkunaa ja avasi sen seljälleen. Raitis aamu-ilma virtaili sisään ja etsi majapahasen pienimpäänkin soppeen.

Ja katso, tuolla lavitsalla lepäsi tyttö, kaunis ja hertas kuin huomenen keijo ja hymyten suloisesti uinaillessaan. Mutta ilman henki ei joutunut hämilleen, vaan suihki lennossa niiden punertavalla poskella.

Mutta ukko seiso iikkunan edessä ja katseli aamuauringon leikkiä udun kanssa laaksossa. Hän näki miten utu vastusti ja kamppaili elämästään viimeiseen saakka, mutta miten sen valon voittokulun edestä täytyi väistyä ja hälvetä avaruuteen.

Ja viisas Väinö mutisi itsekseen:

— Riemutako vanhus vielä saapi? Päivä koittiko hänelle, syttyi aamutähti tuolla?... Kas, kuin itä kultaa hohtaa, epäilyksen usvat häätää... Heikko, luottanut et taivaan voittoon!.. Nyt hän herää uuteen eloon, aikain yöhön loistaa viisauden aurinko, niin, voitokas on henki.

Ja ukko hymyili suloisesti.

Silloin kuului kevyitä askeleita lattialla hänen takaa ja kaino ääni kuiski: „Iso-isä“.

Vanhus kääntyi, ja siinä seiso Liisa, jälleen löydetty, aamu-ilman hyväilyn herättämänä, mutta sulo unten purpurahohde kasvoillaan. Hänen katseensa oli samassa taivaisen säteilevä ja kummasti kysyväinen, ikäänkuin sielu olisi katsahtanut kahteen maailmaan eikä vielä tiennyt mihin kuului.

— Iso-isä, kuiskasi hän vapisevin äänin, — niin kumma uni, niin elävä uni... tai oliko se uni?

— Ei uni, mutta katse todellisuuden mailmaan, — viisas vastasi, kuin olisi hän tiennyt, mitä tyttö tarkoitti. — Sinä olet nyt nähnyt kaivattua. Totuus on hunnutonna esiytynyt sie-

lullesi ja olet nähnyt kuka ihminen on. Tule, lapseni, istautukaamme lavitsalle, ja kerro sitten kaikki, mitä olet kokenut hengen avaruuksissa, ennenkuin muisto haihtuu aistien mailmaan.

Ja hän veti vapisevan tytön mukaansa lavitsalle, he istuivat vieretysten, ja Liisa alkoi hiljaa ja uneksivin äänin:

— Kuinka voin sen kertoa, iso-isä. . . . Oi, olin vapaa kuin ilman lintu, ja edessäni seisoi enkeli hohtavissa vaatteissa. Hän olit sinä ja silti et sinä. Hän pyysi minua seuraamaan ja taivaankaaren värissä välkkyivistä päärlyistä liitetyn sillan yli vaelsimme ja tulimme maahan, joka hohti hopeasta. Mutta olimme ikäänkuin korkealla vuorella ja kuljimme hiutalepukuisten pikku enkelein keskitse. Jo saavumme huipulle ja kultainen valo seulostui ympärillemme. . . . Oo, siellä istui kehässä loistavia miehiä, niin kauniit kuin jumalat jok'ainoa; ja mielin notkistaa polveni. Mutta korkein lausui lempeästi: „sua tervehdän, henkeä maan, olet astunut jumalain maihin. Sun suotu on elävänä nähdä tää, jano viisauden sua hiuduttaa. Hyvä aikehes on, sydän puhdas myös, salamailmaan katsahtaos . . . Mene — maatasi lohduttamaan, vie viesti taivahan mailta . . . Elävällä rauha ja valkeus yöhön, totuus ja rakkaus mailmaan.“

Niin hän lausui ja kaikki kuiskivat: „rauha“, ja koko avaruus väreili autuaassa ihastuksessa. Mutta enkelini nosti kätensä ja viittasi ulospäin. Käännyin ja ja katsoin kauas ympäri. Oi, mitä maisemia näin, koko mailma levisi edessäni, koko elämä silmälleni hunnutonna.

Ja katso: silloin esiintyi taulu ja sen päällä oli kirjoitettu kimmeltävillä kirjaimilla: Mikä oli.

Mutta oli niin outoa, kun katselin taulua. Siinä oli itkevä tyttö, nuorukainen, joka seisoi hänen edessään, Hän oli rakastanut tyttöä, mutta nyt hän heitti hyvästinsä. Ja tyttö rukoili polvillaan, ettei hän hylkäisi. Mutta silloin näkyi etäällä toinen tyttö, entistä ehompi ja nuorukainen työnsi itkevän luotaan ja kiiruhti toista vastaan, joka myös häntä rakasti.

Ja sydäntäni kirveli. Sillä saatoin nähdä heidän sieluhinsa ja näin, että kaikki rakastivat toisiaan. Voi miksi vaeltivat he sokeudessa eivätkä tienneet rakastavansa toisiaan? Mutta silloin havaitsin leikkisiä pikkuolentoja, jotka tulilangoilla olivat kiinni heidän ruumiissaan, ja he vetivät sokeita kuinka mielivät ja sokaisivat heitä yhä enemmän. . . . Ja näin niin olevan kaikkien ihmisten ja se oli niin suruista.

Mutta silloin ilmestyi äkkiä uusi taulu, ja tuntui vieläkin oudommalta. Niiden yllä illan ruskossa luki: Mikä on: Ja sekin kuvasi poikaa, joka jätti tytön yksikseen suremaan, mutta tyttö eli vanhan vaimon, äitinsä, kanssa.

Ja tiedätkö, isä! Tunnistin henkilöt. Poika oli edellisen taulun itkevä tyttö, tyttö oli poika ja äiti oli toinen tyttö. Ja hämmästyin ja säikähdin.

Enkelini selitti:

„Kun henget lepäävät jumalan luona, rakastavat he toisiansa, mutta kun he astuvat ulos jumalasta työskelemään, he unohtavat sen. Mutta Jumalan laki on rakkaus ja se kertoo, että henkien tulee rakastaa, työssään ja kärsimyksissä. Sentähden, kun henget astuvat ruumiin pimeyteen eivätkä tunne oman valonsa lämpöä, yhtyy luonnon voima heidän ruumiisiinsa, ja niin vedetään heidän ruumiinsa toisiinsa, ja he oppivat siten vähitellen rakastamaan ja monien onnistumatonten koetusten jälkeen pääsevät selville olemuksestaan. Katso nyt näitä kolmea henkilöä molemmissa tauluissa. Edellisessä on itkevä tyttö voitettu luonnon voimalla, mutta poika on jo alkanut tuntea jalompia tunteita toiseen tyttöön, jonka rakkaus on ylevä ja puhdas. Tämä tytön näet siksi seuraavassa taulussa sen pojan äitinä, jota hän viimeksi rakasti ja joka nyt on hänen tyttärensä ja oppii hänkin intohimotta rakastamaan. Mutta edellisen taulun poika rikkoi rakkauden käskyä hyljätessään tyttärensä, joskin hän siinä seurasi jaloimman tunteen ääntä. Ja katso, siksi hän saa nyt tyttönä kokea samaa kärsimystä siitä kädestä, jonka hylkäsi...“

„Kummallista“, sanoin „mutta eikö äidiksi tullut tyttö myöskin tehnyt väärin, kun antoi rakastettunsa hyljätä toisen? Eikö hänelle siitä ilmoiteta.“

„Tietysti, katso nyt!“

Katsoin toista taulua, se jakausi kolmeen. Ensi kuva esitti kaikkia onnellisina ja iloisina. Nuorukainen ja neitonen rakastivat toisiaan, äiti molempia. Hän oli siis eniten oppinut. Toisessa kuvassa poika heitti tytön — ja kolmannessa... äiti kuoli surusta...

— Mutta siinä silmänräpäyksessä tunsin ankaran iskun sydämessäni, ja kaukaisena kaikuna kuului ääni huutavan: „Liisa“. Ja silloin heräsin, iso-isä, siinä oudossa, hirvittävässä tunteessa, että tyttö toisessa taulussa olin minä — ja että ensi taulussa poikakin olin minä.

Sano, nyt, isä, nyt en käsitä, uneilenko vaiko olen hereillä? Rinnassani on vielä onnekas tunne, että olen ollut jumalien luona ja puhunut enkelein kanssa, mutta isä, mitä mitä merkitsevät taulut ja miksi olen niin rauhaton?

Olenko siis ollut täällä maan päällä ennen tätä elämää?...

Ja Liisa tarttui vanhuksen käteen ja katsoi häntä rauhatoman kysyvästi silmiin.

Mutta Väinö nousi ja vastasi vakavana:

— Sinä sen sanoit, lapsi.

Ja hän astui ikkunan eteen ja viittasi pojantytärtä luokseen:

— Katso, miten ihanan maan päällä asumme, katso, mikä kauneus ympäröi meitä tuhansissa eri muodoissa!... Kukkia kasvaa, kukkia kuihtuu, talvi seuraa kesäöitä ja yö sulkee päivän mustaan syliinsä, — mutta kesä vie jälleen voiton kylmästä ja lumesta, uusia kukkia työntää maa ja aurinko vie yön jälkeen uuteen päivään. Muodot syntyvät ja kuolevat, mutta elämä on yksi, henki on kuulematon ja äärettömyys on sen olemus. Se luo ja hävittää, mutta itse se on vapaa ja ääretön. Niin on ihmisenkin laita. Hän on henki. Henki on hän. Hän ottaa itselleen ruumiin ja heittää sen pois. Hän ottaa uuden ja kuluttaa sen loppuun, ja kulkee aikojen kautta. Ääretön hän on, oi, miksikä itket ihminen?

Tyttäreni, taivuta sydämesi Jumalan ihmeihin. Kaunis on elämä, kaunis on kuolema, ikuinen on henki. Hän kulkee elämästä elämään ja kokoo viisautta. Ja joka askelella ylöspäin kasvaa hänen sydämensä, oppii oppimistaan olemustaan tuntemaan, — lopuksi hän syleilee rakkaudessaan kaiken elävän.

Lapsi, miksi surra? Katso edespäin, olemassaolosi on äärettömässä, elät ikuisuudessa, sinut kantaa alati liekehtivä rakkaus. Opi sinäkin rakastamaan. Tullos sinäkin tietoiseksi, äärettömässä, ijaissessä, alati liekehtivässä rakkaudessa. Mitä ovat maiset siteet? sekuntien virvatulia! Mitä on mainen onni? Hengen olemuksen väärinkäsitys, Mitä ovat maalliset murheet? Tuskainen synnyntä suurempaan viisauteen, suurempaan autuuteen, suurempaan rakkauteen.

Oi, astu uuteen elämään! Olet vastaan ottanut tiedon tulikasteen. Silmäsi ovat auenneet, nyt voit nähdä, nyt näet hengen siellä, missä ennen näit vain muodon, nyt näet elämän siellä, missä ennen näit vain huolta ja tuskaa, nyt näät rau-

haa ja iloa ja täyteisyyttä, missä ennen näit vain tyhjyyttä: Ollos vahva, ryhdy työhösi!

Ihmiset ovat henkiä, he rakastavat toisiaan, he oppivat rakastamaan toisiaan. Käy julistamaan ääneen heille se! Ikäsi keväimessä olet nähnyt totuuden.

Oi, ihana onni saada auttaa! Siinä suuri salaisuus on. Ihmisten tulee oppia rakastamaan oppiakseen auttamaan. Tosi työ, Jumalan työ on auttaminen. Tyttäreni, armas, olet saanut kyvyn, älä myy sitä, elä sen anna hivuttaa itseään. Seuraa enkelein neuvoa ja vie taivainen viesti surevalle maalle...

Vanhus vaikenä, Suuria kyyneliä vierähti ahvoittuneille poskille.

Mutta Liisa hiipi hänen rinnalleen ja lausui hiljaa, soinnukkaasti:

— Oi, isä, kuinka suurta, kaunista kaikki! Tunnen ihmisen, tunnen Jumalan hengen, nyt on Liisa kuollut eikä enää sure, — oi, miten rakastan Aarnoa ja sinua ja äitivainajaa ja kaikkia, kaikkia, Katso, enkelit ympäröivät meitä ja sinä, iso-isä, olet yksi niistä, — nyt vasta sinut tunnen — he kuulevat lupaukseni ja hymyilevät, Niin, minä lupaan kaikesta mielestäni seurata heitä ja sua ja auttaa ihmislapsia ja lohduttaa murheellisia. Minä julistan heille totuuden ja näytän tien Jumalan luo ja opetan heitä rakastamaan — ja te autatte minua, te hyvät vallat. Isä, mestari, anna minulle siunauksesi!...

Mutta aamuaurinko paistoi ukkoon, joka sulki nuoren tytön rinnoilleen, ja linnut riemuitsivat puiden latvoissa.

Elia.

